

**มาตรการทางกฎหมายในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของ
พนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547
Legal Measures for Seizing or Freezing Property by Special Case
Investigators Under the Special Case Investigation
Act B.E. 2547 (2004)**

ชาญชัย ชูทุ่งยอ¹ และ รัฐชฎา ฤาแรง²
Chanchai Choothungyor¹ และ Radchada Lurang²

Received: 28 May 2025; Revised: 25 June 2025; Accepted: 29 June 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างกฎหมาย และกระบวนการในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน (2) ศึกษาแนวทางและกรอบกฎหมายเปรียบเทียบกับประเทศที่มีระบบคดีพิเศษ และ (3) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีความชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ 8 ราย ข้อมูลถูกรวบรวมผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมายและงานวิชาการ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาถอดความ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดทำตารางความถี่ และสรุปผลด้วยภาพ Word Cloud ข้อมูลทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการ Triangulation และการทบทวนโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยพบว่า แม้พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จะให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ แต่ยังขาดความชัดเจนในนิยาม ขอบเขตอำนาจ และขั้นตอนปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการใช้อำนาจ อันอาจกระทบสิทธิของประชาชนโดยไม่จำเป็น อีกทั้งยังพบอุปสรรคในการปฏิบัติ เช่น การขออนุญาตศาลที่ล่าช้า การไม่ให้ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก และไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจนต่อผู้ขัดขวางการสอบสวน ขณะที่ระบบการเยียวยาและการอุทธรณ์ยังไม่มี ความชัดเจนเพียงพอ เมื่อเทียบกับแนวทางสากลในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหราชอาณาจักร เยอรมนี ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ที่มีระบบควบคุมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างรัดกุม ข้อเสนอแนะคือ ควรปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้อำนาจเจ้าหน้าที่มีความชัดเจนและมี

^{1 2} หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Doctor of Laws Program, Faculty of Law, Western University

Corresponding Author, Email: chanchai.17042517@gmail.com

ประสิทธิภาพ โดยมีกลไกควบคุม ตรวจสอบ และคุ้มครองสิทธิของประชาชน พร้อมนำแนวปฏิบัติจากต่างประเทศมาใช้เพื่อยกระดับกระบวนการยุติธรรมไทย

คำสำคัญ: การยึดหรืออายัดทรัพย์สิน; พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ; พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

Abstract

This qualitative study aims to (1) analyze structural and legal challenges in the process of property seizure or freezing by special case investigators, (2) examine legal frameworks and practices from countries with special investigation systems, and (3) propose reforms to make Thai law more transparent, consistent with the rule of law, and respectful of human rights. Data were collected through in-depth interviews with eight experts and special case officers, along with documentary analysis of statutes and scholarly works. Findings were analyzed using content analysis, frequency tables, and word clouds, and validated through triangulation and expert review.

The research findings indicate that although the Special Case Investigation Act B.E. 2547 grants special case investigators the authority to seize or freeze property, the law lacks clarity in definitions, scope of authority, and procedural steps. This ambiguity leads to uncertainty in exercising such powers and may unnecessarily infringe upon citizens' rights. Additionally, several practical obstacles were identified, such as delays in obtaining court warrants, lack of cooperation from external agencies, and the absence of clear penalties for obstructing investigations. Moreover, the current system provides insufficient clarity regarding remedies and appeals for affected individuals, especially when compared to established practices in developed countries such as the United Kingdom, Germany, France, and Japan, where robust legal safeguards and oversight mechanisms are in place to protect civil liberties. The study recommends legal reforms to define the scope of authority more clearly, empower courts to oversee all seizure orders, establish independent asset management bodies, and provide accessible remedies for affected parties. Adopting elements of international best practices would enhance transparency, fairness, and effectiveness in Thailand's asset seizure process.

Keywords: Seizing or Freezing Property; Special Case Investigators;
Special Case Investigation Act B.E. 2547 (2004)

บทนำ

หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหนึ่งในเสาหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ยึดถือเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบกระบวนการยุติธรรม โดยกำหนดให้ทุกภาคส่วนของกระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถเข้าถึงได้โดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงสิทธิและการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียม (พงษ์ธร ธัญศิริ, 2567) แนวทางนี้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงโครงสร้างของยุทธศาสตร์ชาติด้านกระบวนการยุติธรรม ที่มุ่งสร้างระบบนิติธรรมซึ่งเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเสริมสร้างความไว้วางใจต่อรัฐ นอกจากนี้ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังสะท้อนถึงการปรับทิศทางการพัฒนากฎหมายของประเทศ ไทยให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับนานาประเทศ โดยเฉพาะการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งถือเป็นหลักสากลที่กำหนดกรอบการใช้อำนาจอธิปไตยให้อยู่ภายใต้การควบคุมและตรวจสอบได้ (Trisadikoon & Napatanapong, 2024; Saparbekova, et al., 2025) การประยุกต์หลักการเหล่านี้เข้ากับกระบวนการสอบสวนคดีพิเศษจึงเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากการใช้อำนาจในระดับพิเศษอาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากไม่มีกลไกป้องกันที่เพียงพอและเหมาะสม

กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 โดยมีหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาที่มีลักษณะซับซ้อน ส่งผลกระทบ กว้างขวาง และเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมรูปแบบใหม่ เช่น การฟอกเงิน การทุจริตคอร์รัปชัน และอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งหน่วยงานสอบสวนตามระบบปกติอาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2565) การที่ DSI ได้รับอำนาจพิเศษในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในระหว่างการสอบสวนจึงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินของผู้ต้องหาและบุคคลที่สาม (สมชาย หอมละออ, 2562; ธานิศ เกศวิทักษ์, 2564) ในทางปฏิบัติพบว่า แม้กฎหมายจะให้อำนาจแก่ DSI ในการอายัดทรัพย์สิน แต่กลับมีปัญหามากในแง่ของขอบเขตอำนาจที่ไม่ชัดเจน การตีความของศาลเกี่ยวกับการขอหมายค้นหรือหมายอายัดทรัพย์สิน และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนก่อนฟ้อง ซึ่งก่อให้เกิดข้อถกเถียงว่า การใช้อำนาจดังกล่าวอาจขัดกับหลักการของรัฐธรรมนูญ และหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกรณีที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของต่างประเทศ หลายรัฐได้กำหนดกลไกเพื่อควบคุมการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมผ่านหลัก “judicial oversight” และการกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับรัฐในกรณีที่มีการยึดทรัพย์สินโดยไม่มีคำพิพากษา เช่น แนวทาง “non-conviction based confiscation” ที่ใช้กันในยุโรปและสหราชอาณาจักร แม้แนวทางดังกล่าวจะมีจุดประสงค์เพื่อ

ป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด แต่ก็มีเสียงวิจารณ์ว่าหากขาดการออกแบบกฎหมายที่เหมาะสม อาจส่งผลให้ละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่สามได้ (Manes, 2015; Chistyakova, Wall & Bonino, 2019) สหภาพยุโรปได้กำหนดแนวนโยบายด้านการยึดทรัพย์สินไว้อย่างชัดเจนผ่าน Directive 2014/42/EU ซึ่งครอบคลุมถึงการยึดทรัพย์สินทั้งแบบมีคำพิพากษาและแบบไม่มีคำพิพากษา อย่างไรก็ตาม นักวิชาการจำนวนหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่าการนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในประเทศสมาชิกยังประสบอุปสรรคด้านการตีความและการบังคับใช้จริง ซึ่งอาจทำให้ประสิทธิภาพของกฎหมายลดลง (Fazekas & Nanopoulos, 2016; Simonato, 2015) ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการตั้งคำถามถึงความชอบธรรมของ EU ในการออกกฎหมายในลักษณะดังกล่าวที่อาจเกินขอบเขตอำนาจตามสนธิสัญญา (Hryniewicz-Lach, 2023) ประเทศกำลังพัฒนาอย่างอินโดนีเซียก็ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน โดยเฉพาะเมื่อการอายัดทรัพย์สินเกิดขึ้นโดยไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน หรือเมื่อทรัพย์สินนั้นอยู่ในความครอบครองของบุคคลที่สาม ซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดเลย (Sulistiyono, Isharyanto & Adi, 2023) สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การใช้อำนาจอายัดทรัพย์สินจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายที่มีมาตรฐานสูง และต้องได้รับการควบคุมโดยกลไกที่เป็นธรรม เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยไม่ตั้งใจ (Panov, 2018) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ายังไม่มีงานวิจัยใดในประเทศไทยที่ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับอำนาจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการอายัดหรือยึดทรัพย์สิน โดยเปรียบเทียบกับแนวทางของประเทศที่มีระบบกฎหมายคดีพิเศษชัดเจน เช่น สหราชอาณาจักร เยอรมนี และญี่ปุ่น อันเป็นช่องว่างทางองค์ความรู้ที่จำเป็นต้องได้รับการเติมเต็ม

ดังนั้น งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างทางกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในกระบวนการสอบสวนคดีพิเศษ โดยจะพิจารณาทั้งกรอบกฎหมายภายในประเทศ มาตรฐานระหว่างประเทศ และแนวปฏิบัติของต่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากฎหมายไทยให้มีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนสากลอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาด้านโครงสร้าง กฎหมาย และกระบวนการที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในกระบวนการสอบสวนคดีพิเศษ
2. เพื่อศึกษาแนวทางและกรอบกฎหมายเปรียบเทียบกับจากประเทศที่มีระบบคดีพิเศษ เช่น สหราชอาณาจักร เยอรมนี และญี่ปุ่น รวมถึงแนวปฏิบัติระดับสากล
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีความชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ซึ่งประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษ จำนวนทั้งสิ้น 8 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ข้อมูลเอกสารทางกฎหมาย

2.2 คำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (Semi-structured Interview)

2.3 โปรแกรมสำหรับสร้าง Word Cloud เพื่อวิเคราะห์ความถี่ของประเด็นจากการสัมภาษณ์

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ข้อมูลเอกสาร: ได้แก่ กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการ บทความวิจัย และแนวทางกฎหมายสากล, ข้อมูลสัมภาษณ์: จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 ราย โดยมีการบันทึกเสียง ถอดความ และจัดระบบข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากเอกสารจะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถอดความ วิเคราะห์สาระสำคัญ จัดทำตารางความถี่ และแสดงผลด้วยภาพ Word Cloud เพื่อแสดงประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด ทั้งนี้ ข้อมูลทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือโดยวิธีการตรวจสอบจากหลายแหล่ง (Data Triangulation) และผ่านการทบทวนโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 สามารถสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ จึงได้เรียงตามลำดับผลการศึกษิตดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาด้านโครงสร้าง กฎหมาย และกระบวนการที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในกระบวนการสอบสวนคดีพิเศษ ผู้วิจัยจึงแยกพิจารณาออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง วิเคราะห์จากการทบทวนตัวบทกฎหมายและแนวปฏิบัติทางราชการเพื่อ

ชี้ให้เห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของมาตรการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน และ ส่วนที่สอง อ้างอิงข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะที่ใช้ได้จริงในบริบทงานสอบสวนคดีพิเศษ

1.1 จากการศึกษากรอบกฎหมายและแนวปฏิบัติของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินตาม พ.ร.บ. การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พบปัญหา ดังนี้

1) ข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ยังไม่มีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการ และหลักเกณฑ์การยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในทางปฏิบัติ และอาจนำไปสู่การฟ้องร้องหน่วยงานรัฐในกรณีการใช้อำนาจโดยมิชอบ

2) กระบวนการขอหมายศาลที่ล่าช้า ขั้นตอนการขอหมายค้นหรือหมายอายัดจากศาลต้องใช้ระยะเวลานาน อาจทำให้พนักงานสอบสวนสูญเสียโอกาสในการรักษาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

3) การคุ้มครองสิทธิของประชาชนยังไม่ชัดเจน ปัจจุบันยังไม่มีแนวทางหรือมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สิน เช่น กระบวนการอุทธรณ์ การขอคืนทรัพย์สิน หรือการเยียวยาความเสียหาย

1.2 สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ท่านเห็นว่าควรมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือไม่ และควรแก้ไขอย่างไร

“เมื่อกฎหมายมีปัญหาในการบังคับใช้หรือไม่มีประสิทธิภาพ การแก้ไขกฎหมายจึงเป็นสิ่งจำเป็น ควรกำหนดให้ชัดว่าใครมีอำนาจยึดหรืออายัด และเจ้าหน้าที่สามารถยึดทรัพย์สินชั่วคราวได้หรือไม่”

“ควรให้เจ้าหน้าที่คดีพิเศษมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินโดยตรงได้ เพื่อให้กระบวนการสอบสวนมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น”

“ในบางกรณีควรมีการอนุญาตให้สามารถยึดทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการขออนุญาตจากศาล เพื่อไม่ให้ล่าช้าหรือเสียโอกาสในการสอบสวน”

2. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการขอหมายค้นจากศาลก่อนการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

“ควรมีกฎหมายรองรับในกรณีเร่งด่วน ที่ไม่จำเป็นต้องขอหมายค้นจากศาลในทุกกรณี”

“หากต้องรอหมายค้นทุกครั้งอาจทำให้การสอบสวนสะดุด และไม่สามารถเก็บพยานหลักฐานได้ทันเวลาที่”

“การยึดอายัดทรัพย์สินควรมีข้อยกเว้นที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการได้ในบางสถานการณ์เร่งด่วน”

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าหน้าที่คดีพิเศษตามกฎหมายในปัจจุบัน

“เจ้าหน้าที่คดีพิเศษควรมีอำนาจเพิ่มเติมในการดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเพื่อความปลอดภัย”

“บทบาทของเจ้าหน้าที่ควรได้รับการยกระดับโดยให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วและไม่ต้องพึ่งพาอำนาจภายนอกมากเกินไป”

“ควรให้ความชัดเจนในกฎหมายว่าเจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการอย่างใดได้บ้างเพื่อป้องกันข้อโต้แย้งในภายหลัง”

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับปัญหาในการเรียกข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน

“หน่วยงานรัฐหรือเอกชนบางแห่งยังมีการบ่ายเบี่ยง ไม่ให้ความร่วมมือในการส่งเอกสาร”

“ควรมีกฎหมายกำหนดโทษอย่างชัดเจน หากไม่ส่งเอกสารโดยไม่มีเหตุผลที่สมควร”

“การไม่ส่งข้อมูลตามคำขอมีผลกระทบอย่างมากต่อความต่อเนื่องในการสอบสวน จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายให้มีมาตรการที่ชัดเจน”

5. ท่านเห็นว่าเรื่องระยะเวลาในการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ควรปรับปรุงหรือไม่

“ควรกำหนดกรอบเวลาให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้การสอบสวนไม่ยืดเยื้อ”

“ที่ผ่านมามีบางคดีใช้เวลาหลายปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องและความเชื่อมั่นของประชาชน”

“ควรเร่งกระบวนการสอบสวนให้รวดเร็ว มีระบบติดตามความคืบหน้าอย่างเป็นระบบ”

6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันของหน่วยงาน เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานอัยการสูงสุด

“เห็นตรงกันว่ามีการทำงานบูรณาการร่วมกันในระดับหนึ่ง ซึ่งควรส่งเสริมให้มากขึ้น”

“การสื่อสารระหว่างหน่วยงานควรชัดเจน และมีระบบประสานงานที่รวดเร็ว เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ”

7. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากผู้ให้สัมภาษณ์

“ควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพปัญหาในทางปฏิบัติ”

“รัฐควรเปิดรับฟังปัญหาจากผู้ปฏิบัติงานจริงก่อนแก้ไขกฎหมาย”

“การแก้ไขควรทำอย่างเป็นระบบ ร่วมกับทุกภาคส่วน ทั้งนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ภาคปฏิบัติ และฝ่ายนโยบาย”

จากการวิเคราะห์ความถี่ของคำในคำสัมภาษณ์เชิงลึกดังตารางที่ 1 พบว่า ประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึงมากที่สุดคือ “การยึดทรัพย์ / आयึดทรัพย์” ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจนและทันต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะในด้านอำนาจของ “เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ” ที่ควรได้รับการเสริมอำนาจให้สามารถดำเนินการได้อย่างคล่องตัวมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าคำว่า “การสอบสวน”, “กฎหมาย/แก้ไขกฎหมาย” และ “หมายค้น/ศาล” ถูกกล่าวถึงบ่อยครั้ง แสดงให้เห็นถึงความต้องการให้กระบวนการสอบสวนมีประสิทธิภาพและไม่ล่าช้า ทั้งในแง่ของระยะเวลาและการขอหมายค้นในกรณีเร่งด่วน รวมถึงปัญหาในการเรียก “เอกสาร/ข้อมูล” จากหน่วยงานอื่น ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องในการสอบสวน จึงมีข้อเสนอแนะให้มีกฎหมายกำหนดโทษที่ชัดเจนในกรณีที่ไม่ให้ความร่วมมือ ทั้งหมดนี้สะท้อนภาพรวมของข้อกฎหมายที่ยังมีอุปสรรคในการบังคับใช้และความจำเป็นในการพัฒนาระบบความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อเพิ่มความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

ลำดับ	วลี/คำ	ความถี่ (ครั้งที่ปรากฏ)
1	การยึดทรัพย์ / आयึดทรัพย์	9
2	เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ	7
3	การสอบสวน	7
4	กฎหมาย / แก้ไขกฎหมาย	7
5	หมายค้น / ศาล	5
6	เอกสาร / ข้อมูล	5
7	ความรวดเร็ว / เร่งรัด	4
8	การบังคับใช้	3
9	ประสิทธิภาพ	3
10	ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน	3
11	ไม่ส่งข้อมูล	2
12	บทลงโทษ / โทษ	2
13	ความเชื่อมั่น	2
14	การประสานงาน	1

ตารางที่ 1 ความถี่ของวลี/คำสำคัญที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์เชิงลึก

จากภาพที่ 1 สรุปได้ว่า เนื้อหาโดยรวมเน้นไปที่ประเด็นทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย โดยคำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดอย่าง “seizure,” “assets,” และ “investigation” แสดงให้เห็นว่าเรื่องการยึดทรัพย์สิน และกระบวนการสอบสวน เป็นหัวข้อหลักที่มีการกล่าวถึงบ่อยที่สุด ขณะที่ คำอื่น ๆ เช่น “special case officers,” “law,” “court,” “documents,” และ

“penalties” สะท้อนถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของเจ้าหน้าที่กฎหมาย การจัดการเอกสาร การดำเนินคดีในศาล และบทลงโทษ นอกจากนี้ยังพบคำสำคัญอย่าง “coordination” และ “confidence” ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม โดยรวมแล้ว ภาพนี้สะท้อนความจำเป็นของการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย พร้อมทั้งเน้นความโปร่งใส ความร่วมมือ และความรวดเร็วในการดำเนินคดี

ภาพ 1 แผนภาพ Word Cloud แสดงคำสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย และการยึดอายัดทรัพย์สินจากคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 8 คน

2. เพื่อศึกษาแนวทางและกรอบกฎหมายเปรียบเทียบจากประเทศที่มีระบบคดีพิเศษ เช่น สหราชอาณาจักร เยอรมนี และญี่ปุ่น รวมถึงแนวปฏิบัติระดับสากล

จากการเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ พบว่าแต่ละประเทศมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน โดยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นหลัก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกามีการตรา Civil Asset Forfeiture Reform Act (CAFRA) ซึ่งกำหนดกระบวนการที่รัดกุมและเปิดโอกาสให้ผู้ถูกยึดทรัพย์สินสามารถอุทธรณ์หรือคัดค้านได้ ขณะที่ประเทศเยอรมนีกำหนดให้การยึดทรัพย์สินต้องดำเนินการผ่านศาลและยึดหลักการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ ส่วนฝรั่งเศสมีสำนักงานกลางที่ดูแลการบริหารทรัพย์สินที่ถูกยึด และการดำเนินการต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลเสมอ สำหรับสหราชอาณาจักรมีเครื่องมือทางกฎหมาย เช่น Account Freezing Order (AFO) และ Restraint Order ซึ่งใช้ในการป้องกันการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินโดยต้องผ่านการพิจารณาของศาลอย่างเคร่งครัด และในกรณีของญี่ปุ่น การยึดหรืออายัดทรัพย์สินในคดีอาญาต้องได้รับอนุมัติจากศาล พร้อมมีระบบปกป้องสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินอย่างรอบด้าน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่ละประเทศจะมีแนวทางเฉพาะ

ของตนเอง แต่ล้วนมีจุดร่วมสำคัญคือการถ่วงดุลอำนาจรัฐด้วยกลไกทางศาลและการเคารพสิทธิของประชาชน

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีความชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล จากผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปข้อเสนอเชิงนโยบายได้ดังนี้

3.1 กำหนดขั้นตอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2 บังคับให้การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลในทุกกรณี

3.3 กำหนดกลไกการอุทธรณ์และการขอคืนทรัพย์สินสำหรับผู้เสียหายจากการยึดหรืออายัดโดยมิชอบ

3.4 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดให้อยู่ภายใต้การตรวจสอบและโปร่งใส

3.5 นำแนวปฏิบัติที่ดีจากประเทศที่ประสบความสำเร็จมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมาตรการทางกฎหมายในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 สามารถอภิปรายได้ดังนี้

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่ามาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มอบอำนาจให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ แต่กลับไม่กำหนดนิยามขั้นตอน และกลไกควบคุมที่ละเอียดพอ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บ่งชี้ว่าเมื่อเจ้าหน้าที่ต้องรอหมายศาล หลักฐานมักถูกเคลื่อนย้ายไปก่อน จึงเกิดภาวะจำยอมที่ต้องใช้ดุลพินิจเป็นหลัก ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ อนุชิต องค์กรบิลย์ (2559) ที่เตือนว่าการตีความคำว่า “ยึด” ให้ครอบคลุม “อายัดสิทธิเรียกร้อง” อาจเกินกรอบมาตรา 132 (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และสอดคล้องกับ ธาณิศ เกศพิทักษ์ (2562) ซึ่งชี้ว่าการออกคำสั่งยึดทรัพย์สินโดยไม่ผ่านศาลเปิดช่องให้สิทธิในทรัพย์สินได้ง่าย นอกจากนี้ยังพบปัญหาการไม่ให้ความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชนในการส่งมอบข้อมูลหรือเอกสาร โดยยังไม่มีกฎหมายกำหนดบทลงโทษอย่างชัดเจน ส่งผลให้การสอบสวนขาดความต่อเนื่อง และลดประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

จากประสบการณ์จากประเทศต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่า หากต้องการให้กระบวนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินมีประสิทธิภาพและเคารพสิทธิมนุษยชน ต้องมีสามองค์ประกอบประสานกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ (1) ให้ศาลเป็นผู้กำกับการและออกคำสั่งทุกขั้นตอนเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ (2) กำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนในการแจ้งสิทธิ การอุทธรณ์ และการคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลที่สามที่สุจริต

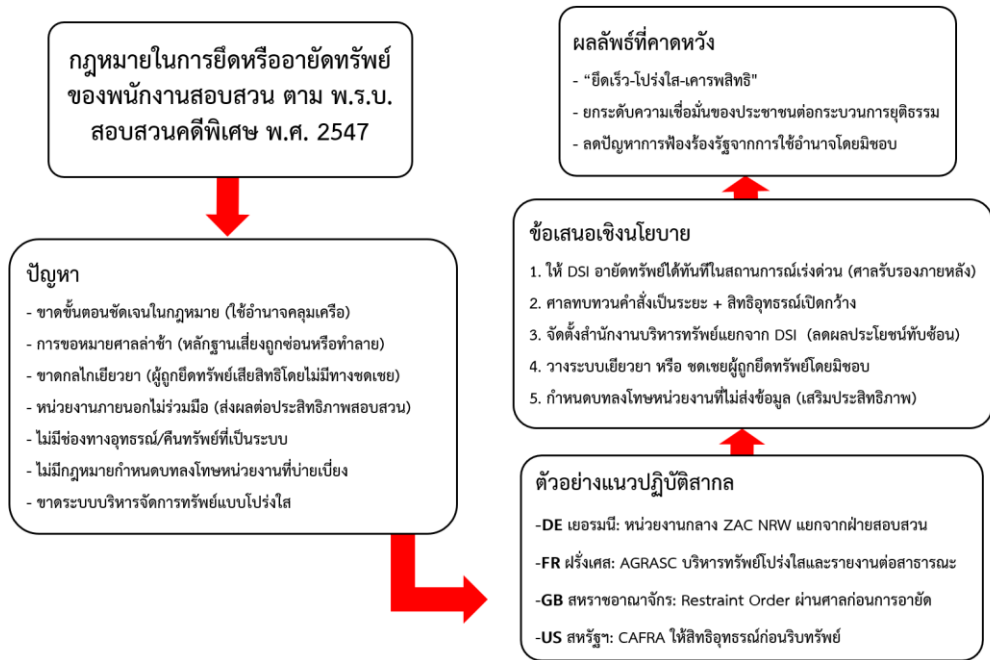
และ (3) จัดตั้งหน่วยงานกลางที่โปร่งใสขึ้นมาดูแลทรัพย์สินแทนฝ่ายสืบสวน ลดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน (Brun et al., 2021) ตัวอย่าง เช่น รัฐบาลรัฐนอร์ทไรน์-เวสต์ฟาเลนในประเทศเยอรมนีได้ตั้ง “Zentrale Stelle für die Verwertung von Kryptowährungen” ภายในศูนย์อัยการไซเบอร์ ZAC NRW ทำหน้าที่รวบรวม เก็บรักษา และประมวลทรัพย์สินดิจิทัลที่ศาลมีคำสั่งยึดแทนพนักงานสอบสวน วิธีนี้ช่วยลดข้อครหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน และเปิดโอกาสให้สาธารณชนตรวจสอบเส้นทางทรัพย์สินได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และฝรั่งเศสจัดตั้งหน่วยงาน AGRASC มาตั้งแต่ปี 2010 รับผิดชอบดูแล ประมวล และกระจายผลประโยชน์จากทรัพย์สินต้องคำสั่งศาลทั่วประเทศ พร้อมเผยแพร่รายงานประจำปีอย่างเปิดเผย จนกลายเป็นต้นแบบด้านความโปร่งใสให้หลายชาติสมาชิกสหภาพยุโรปนำไปปรับใช้ (Dornbierer, 2024)

เมื่อพิจารณาจากสองกรณีนี้ จะเห็นว่าศาลยังคงออกคำสั่งได้รวดเร็วตามความจำเป็น แต่ทุกคำสั่งถูกทบทวนตามรอบเวลา ขณะเดียวกันรายได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินก็นำส่งคืนเหยื่อหรือเข้าคลังอย่างเป็นระบบ ทำให้ความเร็วในการบังคับใช้กฎหมาย สามารถเดินคู่กับหลักนิติธรรมและความโปร่งใสได้จริง มีใช้ทางเลือกที่ต้องเสียสละอย่างใดอย่างหนึ่ง

งานวิจัยนี้เสนอให้ปฏิรูปกฎหมายไทยโดยแบ่งเป็นสี่ประเด็น ได้แก่ (1) กำหนดขั้นตอนเร่งด่วนไว้ในระดับพระราชบัญญัติ โดยให้เจ้าหน้าที่สามารถออกคำสั่งยึดหรืออายัดได้ทันทีในสถานการณ์จำเป็น แต่ต้องนำคำสั่งไปให้ศาลรับรองภายในระยะเวลาสั้นและแน่นอนตามกฎหมาย (2) กำหนดให้ศาลทบทวนคำสั่งยึดหรืออายัดเป็นระยะ พร้อมเปิดช่องทางอุทธรณ์ที่คู่กรณีและบุคคลที่สามผู้สุจริตเข้าถึงได้ง่าย (3) จัดตั้งสำนักงานบริหารทรัพย์สินยึดขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระ แยกออกจากกรมสอบสวนคดีพิเศษเพื่อลดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และสร้างกลไกตรวจสอบจากภายนอก (4) วางระบบเยียวยาและชดเชยความเสียหายให้ผู้ถูกยึดทรัพย์สินโดยมิชอบ เพื่อคืนความเป็นธรรมและเสริมความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ข้อเสนอทั้งสี่นี้สอดคล้องกับ G8 Best Practices for the Administration of Seized Assets (Bostwick et al., 2023) ซึ่งเน้นการแยกอำนาจสืบสวน การดำเนินคดี และการบริหารจัดการทรัพย์สิน พร้อมกำหนดตัวชี้วัดความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ใหม่ดังภาพที่ 2

ภาพ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า แม้พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จะให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ แต่กฎหมายยังขาดความชัดเจนในแง่ नियามขั้นตอนการปฏิบัติ และกลไกควบคุม ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้ อันอาจนำไปสู่การใช้ดุลพินิจเกินขอบเขต นอกจากนี้ การดำเนินการยึดหรืออายัดยังเผชิญอุปสรรคสำคัญ เช่น การขออนุญาตศาลที่ล่าช้า การไม่มีกลไกเยียวยาหรืออุทธรณ์อย่างเป็นระบบ การขาดบทลงโทษต่อหน่วยงานที่ไม่ให้ความร่วมมือ และความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิมนุษยชน เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร เยอรมนี และญี่ปุ่น พบว่า ประเทศเหล่านี้ได้วางระบบที่ชัดเจนและรัดกุม โดยเน้นบทบาทของศาลในการกลั่นกรองและทบทวนคำสั่งการยึดทรัพย์สิน เปิดช่องทางอุทธรณ์ให้ผู้เกี่ยวข้อง และจัดตั้งหน่วยงานอิสระเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินแยกจากฝ่ายสอบสวน ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อยกระดับมาตรการในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เพื่อกำหนดขั้นตอน วิธีการ และหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ โดยเฉพาะในกรณีเร่งด่วนที่อาจมีความเสี่ยงต่อการสูญหายของพยานหลักฐาน

ทั้งนี้ควรบัญญัติให้พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องรอคำสั่งศาลในสถานการณ์เฉพาะที่สมควร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการสอบสวน

1.2 กำหนดให้การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลอย่างเข้มงวด โดยควรบัญญัติในกฎหมายให้ชัดเจนว่า การยึดหรืออายัดทรัพย์สินต้องมีคำสั่งศาลรองรับ ยกเว้นในกรณีจำเป็นเร่งด่วน พร้อมทั้งให้ศาลมีหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ภายหลัง เพื่อถ่วงดุลอำนาจรัฐไม่ให้ละเมิดสิทธิของประชาชนโดยไม่มีเหตุสมควร

1.3 เสนอให้มีการจัดตั้งกลไกอุทธรณ์และขอคืนทรัพย์สินสำหรับผู้เสียหายจากการยึดหรืออายัดโดยมิชอบ เช่น คณะกรรมการอิสระด้านการตรวจสอบทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด หรือกลไกศาลเฉพาะทาง ซึ่งสามารถรับเรื่องร้องเรียน พิจารณา และสั่งคืนทรัพย์สินได้อย่างรวดเร็ว และเป็นธรรม

1.4 ผลักดันให้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด ให้เป็นระบบกลางที่มีความโปร่งใส มีระบบตรวจสอบย้อนหลังได้ และสามารถเปิดเผยข้อมูลบางส่วนต่อสาธารณะในระดับที่ไม่กระทบต่อรูปคดี เพื่อป้องกันการรั่วไหลของทรัพย์สิน หรือการทุจริตในระหว่างการควบคุมทรัพย์สิน

1.5 กำหนดบทลงโทษสำหรับหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ไม่ให้ความร่วมมือในการส่งมอบข้อมูลหรือเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวน เช่น การปฏิเสธไม่ส่งเอกสารโดยไม่มีเหตุผล หรือการบ่ายเบี่ยงการให้ข้อมูล อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความต่อเนื่องของกระบวนการยุติธรรม

1.6 นำแนวปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศที่มีการใช้นโยบาย non-conviction based confiscation อย่างมีประสิทธิภาพ และเคารพสิทธิประชาชน เช่น สหราชอาณาจักร เยอรมนี ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ซึ่งล้วนมีระบบการควบคุม ตรวจสอบ และเยียวยาผู้เสียหายอย่างรอบด้าน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ควรนำผลการวิจัยฉบับนี้ไปใช้ในการปรับปรุงแนวทางปฏิบัติภายในของเจ้าหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษ ให้มีความทันสมัย ชัดเจน และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล โดยอาจจัดทำเป็นคู่มือหรือแนวทางสำหรับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในกรณีเร่งด่วน

2.2 กระทรวงยุติธรรม และรัฐสภา สามารถใช้ข้อมูลจากงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาและเสนอร่างแก้ไขกฎหมาย เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางกฎหมายและยกระดับความชัดเจนของบทบัญญัติว่าด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในกระบวนการยุติธรรมไทย

2.3 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือองค์กรด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน อาจใช้ผลวิจัยนี้ในการประเมินผลกระทบจากการใช้มาตรการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายให้เคารพสิทธิของบุคคลและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

2.4 หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติและสำนักงานอัยการสูงสุด สามารถนำผลวิจัยไปใช้เพื่อประสานแนวทางปฏิบัติร่วมกันกับ DSI โดยลด

ขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มกลไกในการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อให้กระบวนการสอบสวนเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2.5 สถาบันการศึกษาด้านกฎหมายและวิจัย เช่น คณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ สามารถใช้ผลการศึกษานี้เป็นกรณีตัวอย่างในวิชากฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงปัญหาในเชิงโครงสร้างของกฎหมายไทย และสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศได้อย่างมีวิจารณญาณ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2565). *แนวทางการดำเนินคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2562). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2564). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 1-2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สมชาย หอมละออ. (2562). สิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. *วารสารกฎหมาย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 47(2), 45-68.
- สมชาย หอมละออ. (2562). *อำนาจหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ: การดำเนินคดีและปัญหาทางกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุชิต องค์กรกบิลย์. (2559). *อำนาจยึดและอายัดของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- Bostwick, L., Bartlett, N., Cronje, H. & Abernathy III, T. J. (2023). *Managing seized and confiscated assets: A guide for practitioners*. Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative, World Bank Group.
- Brun, J. P., Sotiropoulou, A., Gray, L., Scott, C. & Stephenson, K. M. (2021). *Asset recovery handbook: a guide for practitioners*. World Bank Publications.
- Chistyakova, Y., Wall, D. & Bonino, S. (2019). The back-door governance of crime: Confiscating criminal assets in the UK. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 27, 495–515.
- Dornbierer, A. (2024). *Good practices in asset recovery legislation in selected OSCE participating States (Working Paper 51)*. Basel Institute on Governance.

- Fazekas, M. & Nanopoulos, E. (2016). The effectiveness of EU law: Insights from the EU legal framework on asset confiscation. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 24(1), 39–64.
- Hryniewicz-Lach, E. (2023). Confiscation of assets in the EU – Legal or (just) effective? *Archives of Criminology*.
- Manes, V. (2015). L'ultimo imperativo della politica criminale: nullum crimen sine confiscatione. *Rivista italiana di diritto e procedura penale*, 58(3), 1259–1282.
- Panov, S. (2018). Pecunia non olet? Legal norms and anti-corruption judicial frameworks of preventive confiscation. *Crime, Law and Social Change*, 70(3), 315–329.
- Saparbekova, K. E., Smanova, B. A., Makhambetsaliyev, D. B., Nessipbaeva, S. I. & Nussipova, L. B. (2025). Comparative analysis of the concept of constitutional judicial law-making in the United States of America and Kazakhstan. *International Journal for the Semiotics of Law–Revue internationale de Sémiotique juridique*, 38(2), 603–617.
- Simonato, M. (2015). Directive 2014/42/EU and non-conviction-based confiscation: A step forward on asset recovery? *New Journal of European Criminal Law*, 6(2), 213–228.
- Sulistiyono, A., Isharyanto, I., & Adi, F. P. (2023). *The role of the prosecutor's office in asset seizure*. Jurnal Legisci.
- Trisadikoon, K., & Napatanapong, C. (2024). Reforming Thailand's fines system--a path to fairer punishment and social justice. *TDRI Quarterly Review*, 39(1), 1-24.